

absolutum. Quare si in comparatione cum distinctione, qua in Deo alius et alius est ac dicitur, in Christo, Deo-homine ordine inverso negatur esse alius et alius, et affirmatur unus esse aliud et aliud; eo ipso qui habet naturas, evidenter affirmatur esse unus, et evidenter ubi quaeritur, quid sit secundum naturam et essentiam (το τι ἢ εἶναι), ille unus docetur esse Deus per suam naturam divinam, et simul esse homo per suam naturam humanam. Atqui Patres gravissimi revera hac utuntur comparatione sive antithesi, ut unitatem eius qui Deus et homo est, ac naturarum eiusdem distinctionem unius ab altera et consequenter diversitatem contra haereticos eo efficacius exprimant, et omnes tergiversationes de sensu, quo unitas a Catholicis credenda sit, praecidant. De Tertulliano qui hanc antithesin inter unam et alteram rationem unitatis ac distinctionis re potius quam explicitis verbis instituit, vide superius p. 146. Gregorius Naz. ep. 101. quae est 1^a ad Cledon. (T. II. p. 85. ed. Maur.) allegata in Conc. Ephes. (Mansi T. IV. p. 1191. et in Concil. V^o in profess. Iustiniani T. IX. p. 551), ita loquitur: « si quis duos Filios alterum ex Deo Patre, alterum ex matre induxerit et non unum eundemque, excidat ab adoptione filiorum; ... naturae namque duae Deus et homo, sicut etiam anima et corpus (1), non vero duo Filii neque Dii, nam neque hic (in composito ex anima in corpore) duo homines, licet Paulus interior et exterior hominis dixerit. Et si oportet compendio dicere: *aliud quidem et aliud* sunt illa ex quibus est Salvator, neque enim eadem res est visibile et invisibile, aeternum et tempora-

(1) Novus editor Opp. Nazianz. offensus hac comparatione unionis hypostaticae cum unione animae et corporis in unam naturam, vertit hunc locum in sensum longe alium: « qui quidem homo (Christus) et anima est et corpus; » altera enim interpretatio, quam nos praeferrimus, « falsum sonat, » ut ipse arbitratur. At verba φυσικῶν μὲν γὰρ δύο θεοὶ καὶ ἀνθρώπος, ἕνα καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα, οἷοι δὲ οὗ δύο, οὐδὲ γὰρ ἑνταῦθα δύο ἀνθρώποι κ. λ., necessario eum sensum habent quem expressimus, quia secus alterum membrum: « neque hic duo homines » etc., non haberet, quo referretur. Ita locus Nazianzeni etiam intellectus est in Conc. V^o in professione fidei Iustiniani Mansi IX. p. 551. De illa comparatione vero alibi dicemus; interim vide Petav. l. III. c. 10.

rium; *non tamen est alius et alius*, absit! ambae enim res intima unionione (συγκρασει) unum sunt (videlicet unum subiectum, unus), quia Deus homo factus est, homo vero deificatus, aut quoquomodo quis dicere velit. Dico autem *aliud et aliud contra ac in Trinitate* est; ibi enim alius et alius, ne hypostases confundamus, non autem aliud et aliud; tria enim (tres hypostases) unum ac idem sunt divinitate. » De loco insigni Athanasii cont. Apoll. l. I. n. 12. paulo post thesi sequenti dicemus.

THESIS XX.

De ontologica unitate Christi secundum doctrinam Patrum ante haeresin Nestorianam, et de propria notione unionis humanae naturae cum Verbo.

« Ex antecedentibus constat, unionem humanae naturae factam cum Verbo et unitatem inde constitutam Christi Dei-hominis esse substantivam non solum ratione terminorum substantialium, sed formaliter, quia substantiae ipsae in se non autem secundum aliquod accidens uniuntur, ita ut Verbum ipsum subsistens et secundum naturam aeternam Deus, unus et idem per substantialem naturam in tempore assumptam sit homo. Hanc unionis rationem 1° Patres diu ante Nestorianam haeresim modis loquendi efficacissimis declararunt, quae formulis adversus Nestorium consecratis *unionis secundum hypostasim* et *unionis physicae* omnino aequipollentes sunt, immo nec hae ipsae apud PP. vetustiores penitus desiderantur; 2° ad intelligentiam vero aliquam distinctiorem potissimum facit frequens in Conciliis et Patribus declaratio huius unionis, quod Verbum humanam naturam in se formando assumpsit, suam fecit sibi propriam. »

Unitio substantiva, οὐσιωδης, κατ' οὐσίαν, κατα φύσιν, ut a Patribus appellatur, dicitur a) ratione terminorum, qui uniuntur, et qui sunt substantiae. At hac ratione unitio substantiva i. e. substantiarum potest esse, quin unitas substantiva inde existat, sicut Spiritus Sanctus secundum substantiam (οὐσιωδης) unitur filiis adoptivis, et sicut Nestorius ipse admittebat coniunctionem Verbi cum homine Iesu. Termini igitur substantiales requiruntur sed non sufficiunt, ut unitio formaliter non autem solum materialiter (secundum ea quae uniuntur) sit et dici possit substantiva, et ut unitas ipsa existat substantialis. Ad hoc enim b) requi-

ritur, ut non solum termini *ex quibus* (ut aiunt), sed etiam terminus *qui* i. e. ipsum illud, quod per unionem existit, sit unum substantiale. Hoc erit vel una natura integra ex substantiis partialibus, ut natura humana substantive una est composita ex anima informante ac perficiente et corpore tamquam materia perficienda ad hoc *Esse*, quod est humana natura; vel erit una hypostasis licet naturae unitae maneant plures distinctae et diversae. Hoc altero modo etiamsi non existat una natura per unionem partium substantialium, erit tamen verissima substantialis unitas ac proinde unionis modus substantialis; quando per unionem existit unus habens ut suas plures naturas. « Accidens dividitur contra substantiam (i. e. quidquid esse vel concipi potest, omne ens vel substantia est vel accidens). Substantia autem dicitur dupliciter: uno modo pro essentia sive natura, alio modo pro supposito sive hypostasi. Unde sufficit ad hoc, quod non sit unio accidentalis, quod sit facta unio secundum hypostasim, licet non sit facta secundum naturam » S. Th. 3. q. 2. a. 6. ad 3. Sane habens naturam ut suam, qua constituatur in aliqua specie entis, intelligi nequit, quin sit in illa sua natura et cum sua natura quid unum substantialiter. Hanc unionis rationem sola fide discimus ex mysterio incarnationis, qua Verbum verè constituitur homo nobis consubstantialis per naturam humanam, quam suam fecit (1). c) Talis unio substan-

(1) Sicut Petrus praedicatur esse homo, ut delectetur *quid sit* secundum propriam naturam, ita etiam Verbum incarnatum praedicatur esse homo. Hoc autem repugnaret, si unio naturae humanae cum Verbo esset solum accidentaliter per dignitatem, auctoritatem, operationem, inhabitationem, qua posita Nestorius hominem Iesum dixit quidem et ipse Filium Dei, sed non praedicatione *in quid* (ut dicunt); sed solum per participationem adeoque praedicatione *in quale*, sicut Petrus dicitur sanctus. Quia Magistri aliqui saeculo XII unionem humanitatis cum Verbo non rite intelligebant ut substantialem, ideo negabant Christum seu Verbum incarnatum posse praedicari hominem substantive *in quid*. Hoc modo intelligitur decretum Alexandri III. in Conc. Later. III. « Cum Christus perfectus sit Deus et perfectus homo, mirum est, qua temeritate quisquam dicere praesumat, quod Christus non sit aliquid secundum quod homo (h. e. non praedicatur homo *quidditative*)... Auctoritate

tiva non potest fieri per et secundum aliquid accidens tantum, ut e. g. amici sunt anima una per actus voluntatis et communicationem affectuum, non autem per unionem unius animae cum altera secundum ipsam substantiam animae. Deus ipse fit quidem in anima iusti et multo perfectius in visione beatifica secundum suam substantiam et essentiam immediatum obiectum hic fidei, spei et charitatis, illuc visionis et fruitionis in charitate, sed anima Deum solum attingit suis actibus vitalibus, supernaturalibus et elevatis per infusus habitus ac gratias, et in patria per lumen gloriae (1). Cum his donis a Deo communicatis fit anima utique unum physice et realiter, non tamen secundum se suamque substantiam fit physice et substantialiter unum cum Deo, quod fieri non potest, nisi anima transiret et converteretur in naturam divinam, ut monophysitarum aliqui de humana natura Christi et pseudo-mystici de animabus beatis absurde fingebant, vel nisi anima fieret secundum se anima personae divinae, quod de sola anima et natura humana Christi verum est. Ut igitur unio sit substantialis, humana natura secundum se et secundum substan-

nostra interdicas sub anathemate, ne quis de cetero audeat dicere, Christum non esse aliquid secundum quod homo; quia sicut Christus est verus Deus (substantialiter non solum denominatione ex perfectio- nibus participatis, et ideo praedicatione *in quid*, seu est Deus *quidditative*), ita est verus homo ex anima rationali et humana carne subsistens. » Exstat ep. Alexandri III. in Conc. Collect. Mansi T. XXII. p. 458. et alia p. 239. Totius controversiae historiam habes apud Argenteae in Collectione Indiciorum etc. T. I. p. 112 sqq. Cf. de Lingu. de Incarnat. disp. XI. sect. 4; S. Th. 3. q. 2. a. 6.

(1) « Quando confertur nobis donum gratiae gratum facientis, Deus quatenus Deus et tres personae divinae dicuntur venire ad nos et dari nobis, ut maneant habitentque in nobis, quatenus ratione charitatis et fidei doctique sapientiae in nobis esse incipiunt tamquam obiectum cognitum et dilectum in cognescente et diligente... qui manet in charitate, in Deo manet et Deus in eo I. Io. IV. 16. Manet namque ipse in Deo tamquam obiectum cognitum et dilectum, ut vitam aeternam ei conferat; manet etiam Deus in eo tamquam obiectum cognitum et dilectum dilectione supernaturali vitae aeternae proportionata, per quam mutua amicitia inter ipsum et Deum intercedit » Molina in l. q. 43. a. 3. Vide Tract. de Trin. th. XLIV.

stantiam Verbo unitur non solum per mutuos actus et influxum unius in alterum ac dynamice, ut nostra aetate Güntheriani tam de unione animae rationalis cum corporea natura, quam de unione Verbi cum homine Iesu Christo commenti sunt; sed unitur ita, ut Verbum-homo substantive unus existat. Cf. Petav. l. III. c. 4; c. 5. n. 1.

Haec ad explicationem conceptus unitonis et unitatis generatim spectatae satis sint. Nunc de doctrina quaerimus ss. Patrum et de eorum declarationibus, quibus unitationem humanae naturae ad Verbum, et consequentem inde unitatem substantialem definiunt.

I. Omnia quae Patres et Concilia adversus Nestorium docuerunt et definiuerunt, pertinent ad excludendam unionem accidentalem, qualis esse potest inter duos qui neque natura unum neque subsistentia unus sunt, et ad asserendam unitatem *substantialem*, qua non quidem alius et alius unum sunt natura sicut in SS. Trinitate, sed unus est suis naturis aliud et aliud, Deus et homo. Nominatim Cyrillus in epistola 3^a synodica (cum anathematismis) omnes modos unionis accidentalis a Nestorio admissae enumerat ac damnat, unitatemque substantialem definit. Contra conjunctionem duorum (*συνσφαιζν*) a Nestorio assertam, dum duos per se consistentes Deum et hominem inhabitatione, operatione Verbi in hominem, habitudine et communicatione dignitatis, auctoritatis, denominationis Filii coniunctos esse docebat, s. Cyrillus declarat mirabilem naturae humanae assumptionem in Verbum ita, ut sit *unio secundum hypostasim*, vel etiam unio *physica* (*ἕνωσις φυσική*).

Formula dogmatica, qua in Christo unio dicitur *hypostatica* vel *secundum hypostasim*, post Cyrillum ex definitionibus Conciliorum Ephesini, Calcedonensis, Synodi V^{ae} et VI^{ae} (Petav. l. II. c. 4. n. 12. 14) et communi ac solemniori usu ss. Patrum et Ecclesiae totius in tesseram orthodoxae fidei adoptata est non minus, quam in mysterio SS. Trinitatis professio *consubstantialitatis* personarum. Hac autem professione unionis *secundum hypostasim* quoad rem ipsam non aliud continetur quam declaratio, quod Deus-Verbum, manens quod erat, unus et idem factus est homo. Ita ana-

thematismo 2° contra Nestorium Cyrillus ipse vim formulae explicat. « Si quis non confitetur, carni secundum hypostasim unitum esse Dei Patris Verbum, *unumque esse Christum cum carne sua propria* (*ὅνα τε εἶναι Χριστόν μετὰ τῆς ἰδίας σαρκος*), eundem videlicet Deum simul et hominem, anathema sit. » Vide etiam Cyrilli Apologiam huius anathematismi cont. Theodoret. (Opp. Marii Mercatoris ed. Garnerii P. II. p. 185.). Unde rem ipsam quae hac tessera exprimitur, in manifesta revelatione contineri, superiora omnia demonstrant. Quoad locutionem vero obiecit Theodoretus eius novitatem, et ex Theodoro forte desumpsit Euthymius, quod primus Cyrillus ea usus sit, a qua opinione nec Petavius dissentit (Petav. l. III. c. 4. n. 1. 11. 16). At vero Patres diu ante Cyrillum dogma revelatum expresserunt imprimis formulis aequipollentibus iisque ita conceptis, ut ontologicae unitatis rationem eximie illustrent.

1° Docent unam personam, cuius duae sint naturae. Quid enim aliud sibi volunt, quando Irenaeus l. III. c. 16. n. 5. haeticum esse definit, non unum credere Iesum Christum sed alterum et alterum, et eum factum putare « ex altera et altera substantia »; quando Tertullianus cont. Prax. c. 27. docet in Christo « duplicem statum non confusum sed coniunctum in una persona Deum et hominem », accepta significatione ontologica nominis *personae*, secundum quam Praxeani in Deo unam personam, Catholici tres personas et unum statum admittunt (supra p. 146)? Augustinus saepe docet « humanam naturam in unitate personae unici Filii Dei singulariter assumptam », « istum hominem unam personam cum Deo » Enchir. c. 36; cont Maximin. l. II. c. 10. n. 2; in lo. tract. XIX. n. 15. etc. (1). Eunomio calumnianti, Basilium et Catholicos docere duos Christos, qui docent Deum et hominem Christum, respondet Basilius frater Gregorius Nyss. cont. Eunom. l. IV. p. 155, omnem praedicationem divinorum et humanorum in unum et eundem respicere; « res enim duas in una persona (*δύο γὰρ πράγματα πρὶ ἐν προσώπων*) tradit Scripturarum doctrina.

(1) Scripsit Aug. hos libros annis 412. 421. 428; Cyrillus primum disputare coepit contra Nestorium anno 429.

2°. Declarant unitatem Christi esse substantialem et secundum rem ipsam seu *secundum substantiam κατ' οὐσίαν*, ut ait Gregorius Naz. (ep. I. ad Cledon. p. 86), in oppositione ad unionem secundum accidentia. Huius locutionis sensus intelligitur ex aliis efficacissimis Patrum expressionibus. Sic Christus dicitur ab eodem Nazianzeno in carm. de vita sua v. 645. « homo substantiatus (οὐσιωθείς) Deo sicut sol radiis. » Scilicet non est homo per se existens, sed Verbum subsistens in hac natura humana est homo, atque ideo humana natura non est homo subsistens nisi quatenus est natura personae divinae i. e. Verbi. Comparatio vero poetica non est urgenda, nisi quatenus totus complexus radiorum et lux solaris cogitatur velut in se habens solem. Ordine inverso adhibuit idem vocabulum Amphiloichius serm. in Christi natal. n. 4. Galland. VI. p. 465: « o humanitas, quae Dei Verbum corporaliter substantiasti » *σωματικῶς οὐσιώσαξ*. Humanitas est instar formae (metaphysicae), per quam Verbum est homo, et per quam Verbum apparuit, et vidimus et contrectavimus manibus nostris Verbum-hominem. Ita dixit Malchion disputans contra Paulum Samosatenum (Routh Reliquiae sacr. T. II. p. 476), « Filium unigenitum substantiatum esse in toto Salvatore » (sc. qui non solum Deus est, sed per substantiam suam humanam etiam homo) *οὐσιωσθαι ἐν τῷ ὅλῳ σώτηρι τον υἱον τον μονογενη*. Cf. Dionys. mystic. theolog. c. 3. (1). Similiter Verbum incarnatum a Iustino Apolog. I. n. 5 dicitur *ὁ λογος μορφωθεις, και ανθρωπος γενομενος και Ἰησους Χριστος κληθεις*; Verbum *formatum* ut sit homo; h. e. naturam humanam assumens instar formae (μορφη) cf. Phil. II. 7.

Sicut Patres realem, veram, substantialem unionem, ex qua fit ut substantialiter unus sit et Deus et homo, ap-

(1) Ex his locis allatis forte intelligi potest dictum Boethii I. de duab. natur.: « Graecia substantiam οὐσιωσιν appellat. » Substantiam proprio sensu et formaliter acceptam dici οὐσιωσιν non est verum; sed οὐσιωσις est substantiatio, et potest intelligi substantiae universalis et abstractae contractio atque concretio ad substantiam hanc singularem et integram, quae non potest esse sine substantia (ἰνυποστατος), sed necessario est subsistens vel in se vel in alio superiori (ὑποστατος).

pellant unionem *κατ' οὐσίαν* vel *οὐσιωδη*, eodem sensu iam ab Athanasio (cont. Apoll. I. I. n. 12.) dicta est « caro, quae facta est *secundum naturam* propria Dei et indivulsa secundum unionem » *ἰδιὰ κατὰ φύσιν γενομένη και ἀδιαίρετος κατὰ ἔωσιν*. Immerito ergo Petavius hunc dicendi modum primo a Cyrillo usurpatum esse existimavit, cum liber certo sit Athanasii (vide Montfaucon in praefat.).

3°. Accedunt alii vetustorum Patrum dicendi et explicandi modi adhuc propinquiores formulae *unionis secundum hypostasim*, imo haec ipsa disserte exprimitur. « Unigenitus (carne non assumpta) perfectum erat Verbum, inquit Hippolytus cont. Noet. n. 15, caro autem per se ipsam seorsum a Verbo non potuit subsistere, quia in Verbo habet *consistentiam* » *οὐδ' ἡ σαρκὶ καὶ ἑαυτην διχα του λογου ὑποστασαι ἠδυνατο δια το ἐν λογω συστασιν ἔχειν*. Athanasius cont. Apollin. I. I. n. 16. (cf. I. II. n. 2. 5) ait, « unum esse Christum *secundum indeficientem existentiam* (καὶ) ὑπαρξιν ἀνεκλιπην (1), ut unus sit utrumque, perfectus secundum omnia Deus et homo idem. » Ex Epiphano superius symbolum descripsimus, in quo docetur, « Verbum non in homine (seorsum consistente) sed in se ipsum carnem adformasse (εις ἑαυτον ἀναπλασσαντα) in unam sanctam unitatem, et univisse in unam suam sanctam perfectionem (τελειωτήτα in se et per se subsistentiam), et deitatem. » Hic ipsa definitio hypostasis continetur, in quam humana natura est assumpta ita, ut unus sit Deus et homo non autem alius Deus et alius homo. Simillima habet Epiphanius ipse haeres. 77. n. 29. T. I. p. 1023. « Verbum perfecte homo factum est, quando vero dicimus *perfecte hominem*, non duos Christos aut duos reges, Dei Filios inducimus, sed eundem Deum eundem hominem, non quod Verbum habitavit in homine, sed quod ipsum totum factum est homo... Verbum caro factum est; non dixit caro facta est Verbum, quo nimirum ostenderet imprimis Verbum descendisse de coelo, et in se ipso subsistentem fecisse carnem ex utero S. Virginis (εις ἑαυτον δε ὑποστρωσαντα την σαρκα λ.),

(1) Ὑπαρξις frequenter a PP. usurpatur pro hypostasi, ut vel ex eo patet, quod characteres personales in Trinitate appellant τροπος της ὑπαρξιως. Vide Petav. de Trin. I. IV. c. 2. n. 12.

integramque humanam naturam perfecte in se ipsum affinisse » (τελειως εις εαυτον αναπλασμενον).

Præ ceteris omnino eximius est modus explicandi Athanasii cont. Apollinar. l. I. n. 12. « Errant docentes, alium esse qui passus est Filius, et alium qui passus non est ; non enim est alius præter ipsum Verbum, quod mortem et passionem suscepit... formam servi ipsum Verbum suam propriam fecit physica generatione..... et caro facta est secundum naturam propria Dei, non quasi caro consubstantialis esset divinitati Verbi velut coæterna, sed ei secundum naturam propria facta est et indivisa per unionem, ex semine David et Abraham et Adam, ex quo et nos progeniti sumus... Consubstantiale et impassibile et immortale cum consubstantiali non habet unitatem secundum hypostasim sed secundum naturam, secundum hypostasim vero exhibet propriam perfectionem (1) (τελειοτητα totietate cf. Epiph. supra)... Si Filium et Spiritum Sanctum ita dicitis Patri consubstantialem sicut carnem passibilem... vel inviti quaternitatem pro Trinitate inducitis docentes carnem esse Trinitati consubstantialem.» Multa sunt in hac Athanasii doctrina observatione dignissima. Præter illam declarationem, quod caro secundum naturam facta est propria Dei Verbi caro, de qua supra diximus, monet s. Doctor, consubstantiale cum consubstantiali semper esse unum secundum naturam unitate scilicet vel specifica ut in creatis vel singularitatis ut in divinis, secundum hypostasim vero consubstantiale a consubstantiali esse distinctum; ideoque qui est consubstantialis aliis, suam propriam servat rationem subiecti, et est hic unus totus in se distinctus ab aliis sibi consubstantialibus, quæ est τελειοτης; constituens propriam rationem hypostaseos; ubi vides confirmari nostram explicationem, quam supra dedimus ad locum Epiphani. Porro caro, inquit, non est Verbo consubstantialis, sed habet cum Verbo

(1) Το ὁμοούσιον καὶ ἀπαθὲς καὶ ἀνεπίδικτον θάνατον πρὸς τὸ ὁμοούσιον ἔσθαι καὶ ὁμοούσιον οὐκ ἐπιδηλοῦμενον ἐστὶ ἄλλα κατὰ φύσιν, καὶ ὁμοούσιον διὰ τὴν ἴδιν τελειότητα ἐκδηλοῦμενον. Similes de ὁμοούσιῳ observationes aliorum PP. vide apud Petav. Incarn. l. V. c. 10. n. 7; cf. Trinit. l. IV. c. 5. n. 15. seqq.

unitatem secundum hypostasim. Habemus ergo diu ante Cyrillum ipsam formulam unionis secundum hypostasim (1). Præterea habemus dissertam declarationem illius per se ambiguae locutionis: « caro facta est Verbi secundum naturam, vel unita secundum naturam; » Patres scilicet hoc dicendi modo non naturarum confusionem, sed solum substantialem unionem designare voluisse. Postremo adverte, Athanasium hic eandem instituere comparationem unitatis et distinctionis in Deo-homine et in SS. Trinitate, quam apud alios PP. reperimus. Vide supra th. XIX. n. II.

Praeter Athanasium nominamus adhuc Euphrophanium, qui saeculo IV praeoccupavit formulam unionis secundum hypostasim saeculo V^o insequenti solemnibus definitionibus consecratam. Verbum, ait, « univise sibi corpus, animam, mentem in unam unitatem et in unam spiritalem hypostasim » ἑνωσα; εἰς μίαν ἕνωτητά και εἰς μίαν πνευματικὴν ὑπόστασιν Epiph. in theoria Incarnat. n. 4. post haeres. 20ma. T. I. p. 50. (2).

(1) Petavins propter hanc ipsam formulam et alteram « unionis secundum naturam », quas putat a Cyrillo primum fuisse adhibitas, non recte libri huius cont. Apollin. genuinitatem in dubiam vocat (l. III. c. 4. n. 11).

(2) Monumenta vetusta alia plura eandem exhibent formulam, de quorum tamen genuinitate critici disputant. Fragmentum Irenaei ex Caetana in II. Regum (Opp. ed. Massuet. Paris. p. 347): « Deus Verbum unitus est carni physica secundum hypostasim unione » του θεου λογον ἔνωσα τῆ καὶ ὑπόστασιν φυσικῆ ἑνωθεντις τῆ σαρκι. Hippolyti fragmenta contr. Beronem citata saec. VII, ab Anastasio Sinaita Galland, II. p. 466; Verbum vere factum est homo utriusque habens essentiam (Dei et hominis); « sed ineffabilis et indivisa amborum (divinorum et humanorum) facta est unio in unam hypostasim » ἀφῆτος; καὶ ἀφῆτος; εἰς μίαν ὑπόστασιν ἀμωτερον γαγονει ἑνωσις. In epistola Dionysii Alexand. contra Paulum Samosat. saepe repetitur (Opp. Dionysii p. 204. 209. 210. 211. 221. 222. 249. 253. 257. 265. 275.), non servam esse assumptam, sed formam servi per se non subsistentem (μορφήν ἀυποστατον) esse assumptam a Verbo per se subsistente (cf. Concil. V. Mansi T. IX. p. 542), et ideo non duas hypostasies sed unam esse hypostasim et personam Dei-hominis » αὐτος ἔγενετο μοι εἰς θεον και κυριον Ἰησουν ὁ εἰς ἄν λογος, μια ὑπόστασις και ἑν προσωπον. Athanasii fragmentum libri cont. Valentin. (Opp. Athan. T. I. p. 1275) ab Euthymio relatum habet: « Christus duplex quidem naturis, unicus autem hypostasi (hoc dicitur Anastasius Sinaita Hodeg. p. 143 tribuit Amphilochio) sibi propria vindicat, quae sunt utriusque naturae; passus

Quamvis igitur hic declarandi modus ante Cyrillum communis et solemnissimus non fuerit, fuit tamen res eadem expressa et illustrata verbis aequipollentibus, nec illam formulam ipsam Cyrillus primus omnium usurpasse dici potest.

II. Quod dicimus in ultima parte theses, iam ex dictis demonstratum censi debet. Unionem enim humanae naturae ad Verbum audivimus a Patribus declarari eo, quod Verbum carnem et naturam humanam suam fecit, quod caro facta est secundum naturam propriae Dei, quod Verbum non in homine aliquo per se consistente carnem formavit sed in se ipsum et in suam totietatem (τὸ ὅλον τὸ μέρος) naturam humanam affinxit, atque hypostasis Verbi facta est hypostasis naturae humanae sive hypostasis habens naturam humanam; unde Verbum, non quatenus Deus est et secundum divinam naturam, sed ut vere homo sit, dicitur a Patribus per humanitatem substantiari et formari, h. e. humanitatem assumere velut formam, per quam est homo.

Et vera hypostasin praexistentem ac immutabilem, quae homo non est, non possumus intelligere proprie et realiter hominem fieri, nisi ita ut natura humana, per quam constituitur homo, incipiat esse natura propria illius hypostaseos. Hoc autem posito facile intelligimus, eandem hypostasin Verbi esse Deum et hominem; eandem habentem duas naturas secundum unam ab aeterno generari a Deo Patre, secundum alteram in tempore subire secundam generationem ex matre; eidem sicut naturas duas ita omnia, quae sunt utriusque naturae divinae ac humanae, esse propria, et proinde praedicata omnia Dei Verbi et hominis licet opposita vere praedicari de uno et eodem.

est Filius Dei, quia una Christus Iesus hypostasis divina, quae facta est hypostasis etiam humanae naturae » διὰ τῆς μίαν ὑπόστασιν τῆς θεότητος, ἥτις καὶ τῆ ἀνθρώπινη φύσιν ἔχουσαν ὑπόστασις. Etiam in libro « quod unus est Christus » sive in orat. de Annuntiatione inter Opp. Athanasii reprehenduntur haeretici, « qui pro una hypostasi Domini Nostri Iesu Christi duas hypostases et personas, sicque pro S. Trinitate quaternitatem (cf. supra p. 137. 138) absurde et imple credunt » ἀντι μίαν ὑπόστασιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰ. Χ. δύο ὑπόστασις καὶ πρόσωπα, καὶ ἀντι τῆς ἁγίας τριῶδος τετραδὸς ἀπόκρισις καὶ παρανομίος προσηλαντικῆ.

Mysterium itaque superans intelligentiam non est in legitima consequentia ac illatione harum veritatum ex eo principio, quod natura humana facta est propria Verbi; consequentiam enim hanc legitimam et necessariam esse etiam ratione assequimur, sed mysterium est in ipso principio, quod non intelligimus naturam creatam posse eo modo, quo dictum est, fieri naturam personae divinae. Quamvis vero principium illud revelatum censi deberet, si vel una ex veritatibus illis ab eo pendebat revelata sit, quia earum nulla potest esse vera, quin principium sit verum, et quia in singulis principium ipsum implicitum continetur; patet tamen, quanti sit momenti, ut perspectum habeatur, quomodo principium ipsum in explicatione authentica revelationis enuntiatum sit. Illo enim bene perspecto et confirmato veritates reliquae ex eo consequentes, quas incarnationis mysterium secundum multiplices et varias rationes complectitur, facilius, clarius et distinctius intelliguntur, eoque ipso errores oppositi securius deteguntur et indicantur. Operae igitur pretium est indicasse solennes definitiones, quibus fundamentalis illa veritas declaratur.

Cyrylli epistolam 2^{am} ad Nestorium Concilia Ephesinum Act. I. Mansi T. IV. p. 1138. coll. p. 890. et Chalcedonen- Act. V. ib. T. VII. p. 114. adoptarunt et secundum eam haereticos damnarunt. Iam vero in ea epistola dogmatica sicut in ceteris suis scriptis frequenter Cyrillus doctrinam catholicam de incarnatione Verbi ad illud, quod diximus, principium revocat, atque ipsam unionem substantialem, unionem secundum hypostasin ex eo declarat, quod *natura humana facta est propria Verbi*. Postquam enim n. 6. definivit unionem secundum hypostasin, eius declarationem prosequens, Deum demonstrat natum ex Virgine, « quia natiuitatem propriae suae carnis sibi adscivit » τῆς ἰδίας σαρκὸς γεννητὸν οὐκ ἐκ τοῦ κρητός; Deum passum esse docet, « quia corpus factum eius proprium passum est » ἐπειδὴ τὸ γεγονός αὐτοῦ ἰδίον σῶμα πέποιθε; ita et Deum Verbum mortuum esse, « quoniam iterum proprium eius corpus gustavit mortem; » ἢ ita et resurrexit, quia « proprium corpus eius

resurrexit; » sic et adoramus unum Deum-hominem non autem coadoramus hominem cum Deo, « quia corpus eius non est alterius quam Dei Verbi (ὅτι μὴ ἄλλοτριον τοῦ λόγου τὸ σῶμα αὐτοῦ), cum quo corpore sedet ad dexteram Patris, non velut duo Filii conderent Patri, sed unus secundum unionem cum propria carne sua. » Postremo concludit: « factum esse Verbum carnem nihil aliud est, quam quod similiter ac nos participavit carni et sanguini, et nostrum corpus (specifice eandem naturam) suum proprium fecit et homo processit ex muliere » n. 7-12. (Opp. Marii Merc. ed. Garn. P. II. p. 47). (1) Hic vides a Cyrillo et consequenter ab oecumenicis synodis, quae declarationem mysterii incarnationis unice prae oculis habentes hanc doctrinam explicationem unionis hypostaticae et omnes huius dogmatis consequentias ad illud unum, quod natura humana non est formata per se consistens et seorsum, sed quod facta est natura Verbi, per quam Verbum ipsum verus est homo. Cum hac secunda quoad rem ipsam plane convenit epistola tertia synodica a Cyrillo scripta ad Nestorium nomine Concilii Alexandrini omnium Episcoporum Aegypti, quae si non expresse iam a Concilio Ephesino, ut id Garnerio demus, certe omnibus consentientibus a Conciliis V^o et VI° et Lateranensi sub Martino I ac deinceps ab omnibus Patribus velut catholicae fidei tessera recepta est. « Unigenitus Dei Deus Verbum incarnatus est. » Hanc symboli professionem Cyrillus ibi declarat n. 8: « incarnatus est, h. e. carnem accipiens ex Sancta Virgine et illam propriam sibi faciens ex utero

(1) Hanc efficacissimam comparationem aliquoties instituit Cyrillus princeps nomine totius Ecclesiae iudex mysterii incarnationis. Ait scilicet: sic propria facta est natura humana Verbi et tam vere Verbum est homo, quam unusquisque nostrum suam sibi propriam habet naturam et verus est homo. Sic I. I. contr. Nest. (Opp. T. VI. p. 7): « non alienum ab ipso erat corpus ipsi unitum et factam ex muliere, sed sicut unicuique nostrum proprium est suum corpus, hoc eodem modo etiam Unigeniti proprium erat corpus et non alterius » οὐ γὰρ ἦν ἄλλοτριον αὐτοῦ τὸ ἔνθεον αὐτῷ σῶμα καὶ γενηθέντων ἐν γυναικί, ἀλλ' ὡσπερ ἴδιον τῶν καθ' ἡμᾶς ἕκαστου τὸ αὐτοῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν τῶν αὐτῶν ὁμοίαν τρόπον καὶ τοῦ μονογενοῦς ἴδιον ἦν καὶ οὐχ ἕτερου τὸ σῶμα.

nostram sustinuit generationem » (1). Unum addit in hac epistola, quod in priori omissum est. Illustrat scilicet mysterium Christi Dei-hominis ex fide, quam omnes Christiani de SS. Eucharistia profitentur; quod quidem argumentum antiquissimis iam Patribus Ignatio et Irenaeo familiare erat. « Accedimus autem, inquit, ad mysticas eulogias, et sanctificamur participes facti sanctae carnis et pretiosi sanguinis Redemptoris omnium nostrum Christi; non velut communem carnem suscipientes, absit, neque ut hominis sanctificati et coniuncti cum Verbo secundum unitatem dignitatis, sive habentis divinam inhabitationem, sed ut vere vivificatricem et carnem propriam ipsius Verbi; vita enim secundum naturam existens Deus, quia propriae carni unitus est, vivificatricem eam reddit... Non sicut hominis unius ex nobis eam aestimamus, quomodo enim vivifica esset hominis caro ex sua natura? sed ut vere propriam factam eius (Dei Verbi), qui propter nos Filius hominis et homo factus et appellatus est » ἀλλ' ὡς ἴδιον ἀληθῶς γενομένην τοῦ δι' ἡμᾶς καὶ υἱοῦ καὶ ἀνθρώπου γεγενῆτος κ. λ. Idem repetit in anathematismis huic epistolae subnexis (2). Anathematismus XI. habet: « si quis non confitetur, carnem Domini vivificatricem esse et propriam ipsius Verbi Dei Patris, sed velut alterius alicuius praeter ipsum, coniuncti quidem ei secundum dignitatem, sive divinam tantum inhabitationem habentis, et non potius, ut diximus, vivificatricem, quia

(1) Τοῦτ' ἐστὶν, σὰρκα λαβὼν ἐκ τῆς ἄρτιας παρθένου καὶ ἴδιον αὐτῆν ποιησάμενος ἐκ μητρὸς τῆν καθ' ἡμᾶς ὑπερταμὴν γεννησάν. Vide reliqua n. 10. 15. 16. 19. 20.

(2) De his anathematismis Gregor. M. epistolaram I. VII. ep. 84. ad Eulog. Alex. scribit, in exemplaribus Romanis et Ravennatensibus Actorum Cone. Ephesini « nihil aliud contineri in definitione anathematismis et reprobationis, nisi quod capitula beatae memoriae Cyrilli reprobant. » In Cone. Lateran. sub Martino I. anno 649 Actione sive Secretario IV. iussit Pontifex recitari definitiones quinque universalium Conciliorum. Inde post symbolum Nicaenum et Constantinopolitanum recitati sunt anathematismi Cyrilli, qui ibi latine inscribantur « symbolum apud Ephesum ducentorum Patrum, » graece vero « capitula de fide beati Cyrilli Episcopi Alex. quae sub ipso s. synodus ducentorum SS. PP. definiunt » Mansi T. X. p. 1038. 1039.

facta est propria Verbi cuncta vivificare valentis, anathema sit (1).

Alterum monumentum insigne est epistola dogmatica s. Leonis Pontificis ad Flavianum, quae Patribus Chalcedonensibus norma fuit in definitione et declaratione mysterii incarnationis, et ad quam deinceps tamquam ad luculentissimam dogmatis explicationem Patres ac Concilia provocare solebant. Atqui ibi s. Pontifex assumptionem naturae humanae in unitatem hypostaseos in hoc ipso consistere docet, quod Verbum nostram naturam suam fecit. « Non superare possemus peccati et mortis auctorem, nisi naturam nostram ille (de Deo Deus) susciperet et suam faceret » (in graeca versione: ἀνελάβε καὶ οὐκ ἐποίησε αὐτὸ) c. 2. cf. c. 4. et 5. Hic iterum illius locutionis, « Deus suscepit naturam humanam, » quae est minus determinata, sensus catholicus definitur hic esse, ut suscipere idem significet ac suam facere naturam.

Eadem est declaratio in professione fidei Iustiniani in V^o Concilio edita. « Unio secundum hypostasim significat, quod Deus Verbum, h. e. illa hypostasis una ex tribus divinitatis hypostasibus, non homini iam subsistenti unius sit, sed in utero S. Virginis ex ea sibi ipsi formavit in sua propria hypostasi carnem animatam anima rationali et intellectualem, quod est humana natura » ἐδημιουργήσεν ἐν τῷ ἔξ αὐτῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει σαρκὰ ἐψυχωμένην κ.λ. Mansi T IX. p. 441.

Ita etiam in definitione Concilii VI. Act. XVIII: « sicut caro ipsius caro Dei Verbi dicitur et est, ita etiam physica eius carnis voluntas propria Dei Verbi dicitur et est; quemadmodum ipse ait: quia descendi de coelo, non ut faciam voluntatem meam sed eius qui misit me Patris, suam propriam dicens voluntatem, quae carnis erat, quia et caro facta est eius propria » ἐπεὶ καὶ ἡ σὰρξ ἰδίᾳ αὐτοῦ γεγενῆσθαι T. XI. p. 637. (2).

(1) Εἰ τις οὖν ἠρῶσιν τὴν τοῦ κυρίου σὰρκα ζωοποιον εἶναι καὶ ἴδιαν αὐτοῦ τοῦ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγου, ἀλλ' οὐκ ἑκ τοῦ ἑνὸς πατρὸς αὐτὸν συνημμένου μιν..... καὶ οὐκ ἄλλοιαν ζωοποιον, ἢς ἔφησαν, ὅτι γεγενῆσθαι ἴδιαν τοῦ λόγου τοῦ καὶ πάντα ζωοποιον ἔχοντος ἂ. ἔ.

(2) Hoc ipsum, quod caro facta est Dei Verbi caro, Concilium cum reliquis Patribus appellat carnis seu humanae naturae deificationem;

Hanc eandem explicationem etiam ante definitionem contra Nestorianos et monophysitas, quibus totius mysterii ratio iterum proposita et illustrata est, familiare fuisse ss. Patribus, constat vel ex iis solis, quae hac thesi n. I. addulimus. Vide praesertim declarationes Athanasii et Epiphani.

THESIS XXI.

Christus una hypostasis in duabus naturis.

« Veritas igitur est revelata, in Scripturis, in symbolis, in Conciliorum definitionibus et constanti ac universali ss. Patrum doctrina » proposita, Iesum Christum Deum-hominem unam esse hypostasim sive personam in duabus naturis divina et humana inconfuse, incommutabiliter, indivise, inseparabiliter permanentibus. »

I. Unum et eundem qui est Deus Verbum, esse etiam verum hominem hucusque demonstratum est ex omnibus fontibus in thesi indicatis; ex Scripturis th. XVI, ex symbolis th. XVII, ex symboli intellectu catholico omnium Ecclesiarum et Doctorum inde ab aevo apostolico th. XVIII. XIX. Insuper huius unitatis propriam rationem in fidei declaratione definitam esse vidimus th. XX. ita intelligendam, ut Verbum aeternum subsistens assumpsit et sibi univit humanam naturam non solum unitione secundum aliquod accidens, affectu, voluntatis consensu, inhabitatione, donorum communicatione, participatione dignitatis et nominis, unde existeret unitas moralis inter hominem Iesum et Deum vel unitas dinamica, ut Güntheriani dixerunt, inter Deum Verbum et hominem; sed ita, ut unio sit substantialis, ex qua existat unum subiectum habens utramque naturam, atque ideo non sit alius Deus alius homo, sed Verbum ipsum manens Deus vere sit homo. « Creator enim et Dominus omnium rerum unus voluit esse naturalium, » ut ait s. Leo

prosequitur enim: « quemadmodum sanctissima et immaculata eius animata deificata caro non est sublata (θεωθεῖα οὐκ ἀνελθὼν), sed in propria sua definitione et ratione permansit; ita et humana eius voluntas deificata non est sublata. » Deificatio scilicet humanae naturae in Christo principaliter et proprio sensu vocabuli est in eo, quod facta est natura propria Dei, natura Dei Verbi. Sed de deificatione dicemus alibi.

ep. dogmat. ad Flavian. c. 3. Hanc deinde humanae naturae assumptionem et unionem substantialem declarant eo tandem revocari, quod Verbum humanam naturam ita fecerit naturam suam, ut ipsum Verbum manens Deus sit verus homo; adeoque non in homine aliquo sibi coniuncto formaverit, sed in se ipsum (ut in subiectum habens) adformaverit humanam naturam (th. XX. n. II.). Exprimunt hanc eandem assumptionis rationem efficacissimis et multiplicibus dicendi modis, qui omnes eandem rem sub multis et diversis aspectibus exhibentes eo distinctius explicant veram rationem mysterii, et omnem sive de vero sensu sive de fidei certitudine et praedicationis constantia dubitationem excludunt (th. XX. n. I.).

Iam vero essentiam sive essentialiam illam perfectionem, qua unumquodque in certa specie et entium ordine constitutum intelligitur, usu tum communi tum theologico, a ss. Patribus et ab Ecclesia universa appellatur *natura*; quatenus vero consideratur subiectum sive is, qui habet naturam et per naturam constitutus et esse intelligitur *hic unus* in certo rerum ordine, dicitur hypostasis. Uno verbo dicere possumus: id quod obicitur considerationi, *quid* aliquid sit, est natura vel essentia (το τι ἦν εἶναι); quod obicitur distinctioni, *quis* sit, est hypostasis (1). Hac autem significatione nominum constituta (sicut enim ideas, veritates, res lumine rationis cognitae, ita et ideas, veritates, res revelatas et superrationales nominibus, quae ideis et rebus respondeant, significare necesse est), hac inquam nominum significatione supposita compendium doctrinae revelatae de Christo Deo et

(1) = Proprietates, quae ad rationem hypostasis sumuntur, faciunt esse unumquemque aliquem (distinctum) ab aliis; quae vero sumuntur ad rationem naturae, non faciunt esse aliquem, sed aliquid ab aliquo = Leontinus in solutione argum. Severi Galland. XII. p. 714. = Hypostasis non significat *quid* vel *quale* aliquid est, sed *quis* est... Oportet vero scire, quod, quae natura differunt, *aliud* et *aliud* dicuntur... quae autem distinguuntur numero videlicet hypostases dicuntur *alius* et *alius*... *Natura* significat, *quid* aliquid sit; hypostasis vero hunc aliquem vel hoc aliquid = ἡ μὲν φύσις τοῦ ἁγίου, ἡ δὲ ὑπόστασις τοῦ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου. s. Io. Damasc. dialect. c. 17. Cf. dialog. I. de Trin. n. 17. inter Opp. Athan. T. II. p. 468; Theodori Abucara opusc. 28. ed. Gretzer p. 511.

homine, huiusque doctrinae in vero suo sensu declaratio continetur hac formula: «Christum esse unum hypostasi in duabus naturis (divina et humana) inconfuse, immutabiliter, indivise, inseparabiliter agnoscendum» Conc. Chalcedon. His enim nihil aliud exprimitur, quam quod Deus Verbum manens Deus, per naturam humanam assumptam verus sit homo, ut unus sit habens utramque naturam, per alteram verus Deus, per alteram verus homo; in distinctione enim ab aliis *quis sit*, unus est, *non alius* Deus Verbum et *alius* homo teste doctrina revelata; in consideratione *quid sit*, eadem revelatione testante idem unus et Deus est et homo. *aliud et aliud*.

II. Qui ergo negaret rem ipsam, quam Ecclesia hisce nominibus et hac formula *unionis secundum hypostasin* designat, revelatae veritati contradiceret. Rem autem ipsam, quam Ecclesia illa formula exprimit, manifesto negaret, qui *a*) alium statueret esse Deum Verbum et alium hunc hominem Iesum, qua demum cumque coniunctionis, inhabitationis et mutuae actionis habitudine excogitata, ut ex quibusvis principiis philosophicis deducta (error enim potest esse multiplex, sola veritas una est); vel qui *b*) negaret eundem unum Iesum Christum aut verum Deum, aut verum hominem per assumptam suam humanam naturam, quae etiam in unione cum Verbo integra manet.

Quod vero ad locutionem et formulam ipsam spectat, clarum imprimis est, non sufficere sola vocabula retinere, nisi verba intelligantur etiam sensu a Conciliis et Patribus declarato ac definito. Videlicet a recentioribus quibusdam philosophis ac theologis hypostases duae et duae personae in se consistentes dicuntur Deus Verbum et homo Iesus Nazareus, quae tamen duae hypostases inde a prima conceptione hominis Iesu in utero matris sint coniunctae, ut hypostasis humana subiecta intelligatur et destinata ac ordinata ad hypostasin superiorem divinam, atque ulterius postquam homo sui factus est conscius, quemadmodum illi aiunt, una persona se sciat coniunctam cum altera, et una agat et influat in alteram. Ex hac vero coniunctione ipsi fatentur non existere unitatem «numerico-realem» personae,

sed « dynamicam et formalem » (1), i. e. esse unionem secundum formas personales, ut ipsi appellant, h. e. secundum « conscientiam sui » unius et alterius personae seu secundum sui intellectionem, quia utraque persona se ipsam novit non separatam sed coniunctam cum altera, ex qua mutua conscientia oritur una composita conscientia sui seu una composita « forma personalitatis » cum subordinatione

(1) Citat Baltzer p. 177. in epp. ad Ant. Günther, quibus Güntheri doctrinam tuetur, haec verba s. Anselmi l. de Incarn. Verbi c. 6: « In Christo Deus est persona et homo est persona, nec tamen duae sunt personae sed una persona. » Tum subdit Professor s. Theologiae: « quis negot. Anselmum h. l. personam in Christo sensu ecclesiastico antiquo Conciliorum Ephesini, Chalcedonensis et Constantinopolitani (lege: Güntherianorum) intellexisse ut compositam h. e. ut synthesis, ac ideo ut formalem unitatem duarum realium personarum substantiarum, non vero ut unitatem numericam realem, quemadmodum intelligit D. Clemens (adde: et intelligunt omnes DD. catholici)? Si enim in Christo Deus est persona et homo est persona et tamen non sunt duae personae sed una, profecto Christus Deus-homo non est persona simplex sed in unione naturali composita persona, in qua *personalitas spiritus humani, quatenus cogitatur ut realis hypostasis, h. e. in sua reali personali essentia non excluditur a personalitate Verbi* » (ad litteram verteretur: non sacrificatur personalitati Verbi). At sane Christus Deus est persona et Christus homo est persona, verum non alia atque alia sed una et eadem, sicut Pater est Deus et Filius est Deus, nec tamen aut duo Dii sunt aut Deus compositus est ex Patre et Filio.

Ad hanc adversarii sui sententiam certissimam: « in reali unitate personae Christi fundatur, ut notam est, doctrina Ecclesiae, matrem Domini esse vere Dei genitricem, » Baltzer addito signo admirationis (!) subdit p. 181: « secundum hanc semipanthesticam sentiendi rationem spiritus humanus in Christo non eo sensu est realis hypostasis, quod ut ens personale in se ipso subsistat (worin er als persönliches Wesen in sich selbst subsistiert), sed eo sensu, quod et partialis emanatio ex altiori substantia Verbi in hoc et cum hoc habet suam consubstantialitatem subsistentiam. » In catholica illa doctrina quam hic impugnat, continetur atque, humanam Christi naturam habere subsistentiam non in se sed in Verbo, h. e. Verbum ipsum esse humanum per humanam naturam assumptam et suam factam, sed non continetur naturam humanam Verbo esse consubstantialitatem aut esse emanationem ex substantia Verbi; immo consubstantialitas excluditur, ubi affirmatur unitas personae, quia consubstantiales (ὁμοουσιος) esse non possunt nisi plures personae distinctae, ut theologus a SS. PP. discere potuisset (vide supra th. XX. num. I.).

perfecta conscientiae inferioris ad superiorem. Ideo philosophi isti nos certiores reddunt et securos esse iubent, posse iure optimo ex hac unione « formali » dici unam hypostasim et personam compositam (1) ex duabus hypostasibus et personis, ac proinde hoc sensu intelligi Christum unam personam in duabus naturis.

Quoniam vero homines huius scholae ipsi senserunt, ad id exprimentum, quod volebant, hanc dogmaticam formulam aptam non esse, assererent, pro conditione scientiae philosophicae et psychologicae saeculi V nullam aptiorem inveniri potuisse ad defendendam coniunctionem hominis cum Verbo inde a conceptu in utero materno. Haeresis enim Nestorianae caput in eo fuisse putant, quod Nestorius hominem Iesum initio a Verbo seiunctum fuisse docerit, atque ad hanc haeresim excludendam et ad primitivam illam coniunctionem asserendam adoptatam fuisse tesseram unius hypostaseos seu personae (2).

At profecto tum tessera illa fidei professionisque catholicae per se, tum adhuc evidentius explicationes a Conciliis, a s. Cyrillo, aliisque PP. additae ita habent, ut sensus quem isti philosophi inducunt, non solum non subesse possit sed directe excludatur. Ad id vero exprimentum, quod haecque diximus, formula censi debet non solum aptissima, sed etiam secundum sensum declaratum authenticam et irrefragabili sententia custodum fidei sancita, ut nec a modo hoc loquendi, multo vero minus a sensu definito recedere fas sit.

Possunt scilicet nomina, quibus veritas demonstrata designatur, considerari dupliciter, vel in se ipsis et per sese, vel ut sunt nomina ecclesiastica. Priori modo si spectentur,

(1) Quo sensu Christus dicatur a PP. hypostasis composita, dicemus inferius.

(2) « Quid reliquum erat Ecclesiae, quam ut contra hunc primitivum separatismum primitivam unionem naturarum assereret, qua in assertione iuxta psychologiam rationalem eius aetatis unitas personae includebatur, quae tanquam lapis angularis in edificio divisioni naturarum resistebat tandem, quamdiu lapis ipse integer manebat? » Ant. Günther Propädeut. ad specul. theol. T. II. p. 260-300; D. Baltzer epp. ad Ant. Günther. ep. X.

significatio pendet ab institutione humana, ab usu tum vulgari tum philosophico. In hunc usum inquirens ex historia philosophiae facile comperies, nomina per sese et spedita significatione communi apta esse, ut in usum transeant ecclesiasticum ad exprimendum id, quod in Christo unum, et quod in uno Christo duplex ac inter se diversum esse ex revelatione constat.

Ipsius tamen rei, de qua agitur, indoles omnino postulat, ut vel unice vel potissimum sensus spectetur usu ecclesiastico et communi Patrum ac Doctorum consensione haece nominibus subiectus. Atqui inde saltem a saeculo V^o et deinceps, ubi adversus haereticorum artes formulis quam accuratissimis minimeque ambiguis catholicum dogma distincte exprimendum et contra errorem subdolis verbis sub specie veritatis propositos distinguendum erat, publicis et solemnibus professionibus Ecclesiae universae nomina *hypostasis* seu *persona* tum *natura* vel *essentia* consecrata sunt, ut priori significaretur *is qui est*, et qui concipitur ut subiectum, (vel secundum frequentiore in scholis dicendi modum) ut suppositum habens naturam; naturae vero sive essentiae nomine intelligeretur id, quo subiectum est *quid*, quo videlicet Iesus Christus est Deus et homo. Quando igitur adversus Nestorium asserentem, alium esse Deum Verbum et alium hominem Iesum Verbo coniunctum, confirmanda erat veritas revelata, illum ipsum qui est Deus Verbum, esse verum hominem, revelationem comprehendit Ecclesia hac fidei tessera: *humana natura cum Deo Verbo unita est secundum hypostasin; una est hypostasis Christi Dei et hominis*. Quando ex adverso monophysitae ex unitate hypostaseos inferebant unionem talem naturae humanae cum divina, ut existat una iam natura humano-divina, ad veritatem revelatam tuendam, quod unus Christus est verus Deus consubstantialis Patri, et verus homo consubstantialis nobis, insistebat Ecclesia in declaratione duarum naturarum unius Christi, divinae qua Deus est, et humanae qua ipse idem est homo, ita ut naturae nec *miscantur* et componantur in unam, nec *mutetur* in alteram (*ἀτρεπτος*; καὶ ἀσυνχυστος), et vicissim propter unitatem hypostaseos nec

naturae *seiuinctae* sint nec humana natura *per se et seorsum subsistat* (*ἀδιασπῆτος*; καὶ ἀχωρηστος). Haec epitheta prioris quidem membri directe damnant monophysitas, et simul respondent Nestorianorum calumniis contra Catholicos; in altero membro respondetur accusationibus monophysitarum, et simul damnatur Nestoriana distinctio duarum hypostaseon pro numero naturarum.

Definitiones omnes Concilii Ephesini adoptantis epistolam 2^{ae} Cyrilli; Concilii Alexandrini et totius dein Ecclesiae confirmantis epistolam synodicam 3^{am} cum anathematismis; Leonis Pontificis in ep. dogmatica ad Flavianum; Concilii V Act. VIII. in canonibus (Mansi IX. p. 378 sqq.) et in professione Iustiniani (ib. p. 542 sqq.); Concilii Lateran. sub Martino I. Secret. V. (ib. T. X. p. 1150. cf. canones ibidem); Concilii VI Act. XVIII. in definitione (ib. T. XI. p. 638.) et in epistola Agathonis Pontificis (ib. p. 239.) rem eandem ac eadem fere verborum forma exprimunt additis plerumque declarationibus tam distinctis, ut nemo facile intelligat, quomodo sensu plane opposito omnes illae definitiones explicari poterint a recentibus istis professoribus theologiae speculativae. Sufficiat hic adscripsisse definitionem Chalcedonensem, quae antecedentium et subsequentium fidelissima est expressio. Post solemnem susceptionem professionis Concilii Nicaeni et Constantinopolitani, a epistolarum synodicarum Cyrillii ad Nestorium et orientales, et Leonis ad Flavianum, Act. V. (T. VII. p. 115) synodus definit ita. «Sequentes igitur ss. Patres unum et eundem confiteri Filium D. N. Iesum Christum consonanter omnes docemus, eundem perfectum in deitate et eundem perfectum in humanitate, Deum verum et hominem verum eundem... unum eundemque Christum, Filium, Dominum, Unigenitum in duabus naturis *inconfuse, incommutabiliter, indivise, inseparabiliter* agnoscendum (1), nusquam sublata differentia naturarum propter

(1) Ἐν δύο φύσιν (al. ἐν δύο φύσιν) ἀσυγχυτος, ἀτρεπτος, ἀδιασπῆτος, ἀχωρηστος, ἡνωθῆσμενον. Formula ἐν δύο φύσιν aliquando Nestorianos, altera ἐν δύο φύσιν Eutychianos abusus fuisse, apparet ex canon. VII. et VIII. Concilii V. T. IX. p. 382. Propterea s. Agatho Pontifex ep. ad Constantinianum Pogonat. (in Concil. VI. T. XI. p. 243) coniunxit utramque:

unionem, sed immo *salva proprietate utriusque naturae, et utraque in unam personam atque hypostasim concurrente* (εις εν προσωπον και μιαν υποσταση συντηρησως), non in duas personas divisum vel partitum, sed unum et eundem Filium et Unigenitum Deum Verbum, D. N. Iesum Christum, sicut ante prophetae de eo et ipse nos Iesus Christus erudit, et Patrum symbolum nobis tradidit..... Omnes Episcopi conclamaverunt: haec fides Patrum..... haec fides Apostolorum, huic omnes consentimus. »

Scholion. Quisque videt, his definitionibus Conciliorum aliquanto post s. Cyrillum determinari in doctrina de incarnatione dominica nominis hypostaseos et ούσις; sive naturae eam significationem, quae deinceps ex auctoritate Conciliorum penes Patres et Doctores communis erat et adhuc est in Ecclesia, significationem inquam eam, quam initio huius thesaeos indicavimus. Haec autem significatione posita, omnia hucusque disputata demonstrant, tum in Scriptura tum in perpetua et universali praedicatione ecclesiastica contineri revelatum, quod hac formula exprimitur: Christus una est hypostasis in duabus naturis divina et humana. Verum non quavis aetate haec nominum significatio apud omnes communis erat, quod accurate novisse oportet, ne ss. Patrum locutiones aliquas praepostere intelligamus. Hic ergo de horum nominum usu, qui usque ad V^m saeculum apud aliquos Doctores obtinuit, quaedam necessario animadvertenda sunt. Nam de re ipsa, quae secundum significationem iamdiu in Ecclesia communem ac sanctam haece nominibus *hypostasis, persona, essentia, substantia* designatur, inferius data opera agemus.

Apud philosophos, solo rationis lumine in naturas rerum inquirentes, ούσις sive essentia nomen abstractum ab *esse* seu *απο του οντος* etiam universalissime sumitur pro intima ratione seu (ut aiunt) pro *quidditate* rei cuiusvis, quae est vel esse potest, sive sit substantia sive accidens. Quia ta-

» ipse idem D. N. Iesus Christus et Deus perfectus est et homo perfectus, ex duabus et in duabus naturis (ix δυο και εν δυο φασιν) et post admirabilem incarnationem existens. » De vera lectione in Conc. Chalced. vide Petav. l. III. c. 5. n. 11. 12.

men solae substantiae sensu magis proprio *esse* habent, et accidentium ex sua natura non tam *esse* quam *inesse*, ούσις potissimum dicitur de substantia. Hoc autem dupliciter. Vel considerantur *species et genera*, universalialia videlicet, quae quatenus universalialia extra mentis considerationem non existunt nec existere possunt, ut est ratio animalis vel hominis; hae dicuntur a saniori philosophia ούσις δευτεραί *substantiae secundae*, quia revera *esse* sensu magis proprio *in se ipsis* non habent. Si autem consideratur substantia *haec singularis* determinata hic homo, hic equus, ipsa maxime *est*, et ideo dicitur ούσις πρωτη *prima substantia* (1). Haec *prima substantia* a philosophis dicitur etiam *hypostasis*. Quamdiu solo rationis lumine res agitur, nulla apparet causa distinguendi ούσις dum supponit pro prima substantia, et υποστασιον, nisi quod ούσις dicitur, quatenus consideratur quid sit (το τι εν ειναι), hypostasis appellatur, quatenus spectatur formaliter ut substantia haec singularis. Unde consequitur, omnem substantiam singularem (saltem integram) hoc sensu promiscue dici posse substantiam primam (ούσιον πρωτην) et hypostasim; ac proinde hoc sensu tot necessario esse ούσις, quot sunt hypostases ac vice versa.

Igitur hypostasis etiam sumi potest dupliciter, vel ita, scilicet, ut solum significetur realis singularitas substantiae, vel ita ut simul adsignificetur tum exclusio communicationis in plures inter se distinctos, tum modus quo in se existit hic unus distinctus ab omnibus aliis. Priori in illo sensu a ss. Patribus saeculo IV° et quoad minus adhuc saeculo V^o. nomen hypostasis quandoque usurpatur promiscue pro ούσις, atque ita in Deo docent non solum unam esse ούσις sed etiam unam hypostasim (Tract. de Trin. th. IX); pariterque non

(1) Apud Platonicos et eos omnes philosophos, qui universalialia ponunt tanquam archetypa singularium esse in reali obiectiva existentia et πολλοτα οντα, quorum singularia sunt fluxae quaedam expressiones et in comparatione cum illis εν οντα, ordo est inversus; ο άνθρωπος homo idealis est *prima substantia*, Titius et Caius sunt *substantiae secundae*. Nisi haec de ideis divinis, quae sunt realiter ipsa Dei essentia imitabilis ad extra, unice intelligantur, nihil habent sani; eo autem sensu forte adhiberi possent ad declarandum, quomodo Deus dicatur *primum ens, prima substantia, prima causa* etc.

desunt, qui in Christo duas nomen hypostases. Patet vero, hanc doctrinam non solum esse innoxiam, sed ex illa (supposita tali nominis significatione) egregie etiam demonstrari tum singularitatem divinae naturae in SS. Trinitate, tum realitatem humanae naturae in Christo (1). Sensu altero primam substantiam et hypostasim commiscebant philosophi exteri, quod mirum non est, cum solo rationis lumine non intelligatur substantia integra singularis, quae

(1) In professione fidei addita epistolae synodicae Concilii Sardienensis (apud Theodoret. H. E. l. II, c. 6. cf. Ballerin. Opp. S. Leonis T. III. p. XXXIX) dicitur: « unam esse hypostasim, quam ipsi haeretici *ὄντων* nominant, Patris et Filii et Spiritus Sancti; si quaerant, quae sit Filii hypostasis, profiteamur esse eam ipsam, quam unicam Patris esse omnes consentiant. » Antiochenum schisma medio saeculo IV° inde sin minus ortum certe confirmatum est, quod alii cum Meletio *μὴν ὄντων τρεῖς ὑποστάσεις*, alii cum Paulino *μὴν ὑποστάτων τρεῖς πρόσωπα* dicerent, sicut Latini dicunt unam substantiam tres personas. Nihilominus quoad rem ipsam ambae partes omnino idem sentiebant, ut apparuit manifeste in Concilio Alexandrino, ubi Athanasius hoc dissidium componere satagit. De quo toto negotio lege Athanas. in ep. synodica seu tomo ad Antioch. n. 5. 6. T. I. p. 773; Gregor. Nazianz. or. 21. n. 35. T. I. p. 409. Vide Petav. de Trin. l. IV. ca. 1. 4; de Incarn. l. VI. c. 1. Cf. Tract. nostrum de Trin. th. IX.

Cyrillus ipse hypostasim aliquando dixit substantiam singularem praecisione facta a subsistentia in se ipsa, et solum significando realem existentiam in oppositione ad inane et umbratile eo modo, quo vidimus (supr. p. 108) PP. insistere in asserenda natura singulari assumpta a Verbo in oppositione ad naturam universalem. Non immerito advertit Anastasius Sinaita in Hodego c. 11. p. 213, hanc significationem hypostaseos Cyrillum a praedecessore suo magno Athanasio retinuisse. Hoc sensu dixit Cyrillus e. g. in defens. anathem. 1° cont. Theodoretum: « non solum species sine substantiis (*ἀνοητικές ἀνυπόστατοι*) et formae inter se convenere unione dispensatoria; sed rerum sine hypostaseon factus est concursus » (*ἀλλὰ πραγμάτων ἴσθον ὑποστάσεων γερῶν συνοδος*). Quando Cyrillus significatione pleniori accipit nomen hypostasis, addere solet determinantes particulas *ἰδως, ἀνα μέρους, ἰδιοουσιατικως*. Immo in ipsa dogmatica definitione unionis secundum hypostasim, nomen hoc Cyrillus immediate accipit pro unione reali et substantiali, ut opponitur conjunctioni Dei et hominis secundum habitudinem et secundum accidens Nestorianorum, quamvis in hoc ipso, quod nullo est substantialis, continetur, existere ex tali unione hypostasim unam significatione nominis pleniori, h. e. Verbum subsistens in natura divina habere naturam humanam ut sibi propriam. Cf. Petav. l. VI. c. 2.

in se subsistens et incommunicabilis non sit. Tum significationem eandem a philosophis haeretici adoptarunt, ad eamque sensum revelationis de mysterio utroque SS. Trinitatis et Incarnationis exigere, hocque ipso pervertere tentarunt.

Unde haereses licet inter se contrariae Sabelliana, Ariana, tritheitarum, Nestoriana, monophysitarum omnes eodem nituntur philosophico principio. In doctrina enim de Deo aiunt: omnis ac proinde etiam divina *ὄντων* singularis non potest esse communis pluribus distinctis. Quare ubi una est *ὄντων* singularis, etiam una tantum est, cuius est *ὄντων*; proindeque in Deo aut sicut una *ὄντων*, ita una est hypostasis; aut sicut tres sunt hypostases, ita tres sunt *ὄντων*. In doctrina autem de Christo statuunt, *ὄντων* singularem et integram esse necessario in se ipsa et per se subsistentem; et hac significatione nominis in Christo sicut duas *ὄντων*; ita duas esse hypostases, aliam Deum et alium hominem; aut vice versa sicut una est hypostasis, ita unam esse *ὄντων* ac naturam.

Ex hisce haeresibus pervertentibus revelatam doctrinam de unitate et distinctione in Deo Trino, et in Christo Deo homine, opportunitas et vero ad distinctiorem intelligentiam et evidentiorem errorum confutationem etiam necessitas orta est, mere rationalem conceptum hypostaseos excolendi et perficiendi ex veritatibus revelatione cognitis. Adverterunt ergo Patres, licet nos sola ratione non intelligamus substantiam singularem esse vel posse esse communem pluribus inter se distinctis, fide tamen id constare certissime de absoluta substantia et natura divina; pariterque certum esse, substantiam singularem integram realiter existentem, naturam aio humanam in Christo, non esse hominem per se et distinctum a Verbo, sed Verbum ipsum per naturam assumptam et suam factam esse hominem. Ex duplici hac veritate revelata intelligebant mancam esse definitionem philosophorum, nec posse sub ea comprehendi essentiam Dei infinitam, nec substantiam creatam in modo subsistendi supernaturali; atque adeo falsum esse principium haeticorum, qui omnem substantiam singularem dicebant hypostasim eo

sensu, quod et pluribus distinctis communis non sit, et per se ac seorsum subsistat. Hinc Patres inde saltem a medio saeculo IV° in mysterio SS. Trinitatis, et post Cyrillum in oppugnatione errorum circa mysterium incarnationis, *hypostasin* accipiebant sensu pleniori, ut sit non solum substantia integra singularis, sed substantia singularis integra quatenus non est communis pluribus inter se distinctis, et non est facta alterius propria, sed in se (αὐτὴ ἰσχυρῶν, ἰδίως, ἑνα μέρους) consistens *ut unus* (διουσιότητος); nomen vero οὐσίας seu naturae, et Latini etiam nomen substantiae retinebant ad designandum id, quod respondet considerationi, *quid res sit* (quidditatem Scholastici dicunt), sive iam hoc sit genus aut species (δευτερὰ οὐσία), sive sit substantia singularis sed pluribus communis, ut deitas et quidquid absolutum dicitur in Deo, vel substantia singularis non in se subsistens sed facta propria altiori, ut humana natura in Christo. Quare determinatâ hac nominum significatione in Deo una est οὐσία seu natura seu apud Latinos etiam substantia, et tres sunt hypostases; vicissim duae sunt οὐσίαι, naturae, seu significatione Latinorum substantiae in una hypostasi, quae Christus est. Hac certa et rata deinceps significatione constanter nomine hypostasis usi sunt non modo Patres singuli Basilii, Nazianzenus, Chrysostomus etc. sed etiam collecti in Conciliis conscribentes solemnes fidei definitiones, ut in Concilio Constantinopolitano I, in Chalcedonensi, in V^o et VI°.

Paucis ut omnia comprehendamus, οὐσία universim significat omnium consensu quidditatem rei (το τί ἦν εἶναι), magis proprie ita dicitur quidditas substantiarum. Genera et species substantiarum dicuntur substantiae secundae (οὐσίαι δευτεράι); substantia singularis dicitur substantia prima (πρώτη οὐσία); haec quatenus est singularis integra, dicitur a philosophis *hypostasis*. Quia solo rationis lumine non assequimur substantiam singularem, quae sit communis pluribus vel quae, dum existit, non sit in se subsistens, philosophi adsignificabant nomine hypostaseos incommunicabilitatem et subsistentiam in se; atque pleniori hac significatione omnem substantiam singularem et integram putabant esse hypostasin, et haec duo esse (ut aiunt)

inter se convertibilia, ut sicut omnis hypostasis est substantia singularis et integra, ita omnis substantia singularis et integra sit hypostasis. Haeretici hanc adoptarunt sententiam, quia non imperfectam notionem philosophicam volebant excolere et perficere ope veritatum revelatarum, sed malebant notionem philosophicam constituere normam, ad quam exigerent sensum revelationis, h. e. quia volebant agnoscere philosophiam subiici theologiae. SS. Patres aliquamdiu essentiam singularem, quatenus singularis est, et ipsi appellabant *hypostasin*, sed sine significatione incommunicabilitatis et subsistentiae in se; hoc sensu aliqui ante saeculum IV^{um} labens in Deo non secus ac unam essentiam etiam unam docebant esse *hypostasin*, essentiam videlicet substantialem realiter existentem singularem, exclusa adsignificatione incommunicabilitatis, immo ratione rei subiectae acclusa adsignificatione communitatis, in Patre, Filio, et Spiritu Sancto. Serius adhuc (saltem Alexandriae) usque ad medium fere saeculum V^{um} illo sensu substantiae singularis citra adsignificationem subsistentiae in se, immo cum adsignificatione subsistentiae in Verbo occurrit vox *hypostasis* de natura humana Christi, in quo dicuntur *duae hypostases uniri*. Progressu temporis adoptata pleniore significatione nominis hypostasis, negabant iam eandem esse notionem *substantiae singularis* integrae et *hypostaseos*, aut haec nomina esse convertibilia, cum omnis quidem hypostasis includat rationem substantiae singularis, non tamen omnis substantia singularis includat in se et formaliter rationem hypostaseos. Idoque constat, cum hic sensus nominis *hypostasis* iam pridem sit in usu communi totius Ecclesiae, non semper tot esse essentias singulares, quot sunt hypostases. In Deo enim una est essentia singularis sed communis tribus, et tres sunt hypostases; in Christo duae sunt singulares et integrae substantiales naturae sive essentiae et una hypostasis, quia Verbum est in se hypostasis, humana autem natura non est homo seorsum et ideo, illa pleniori significatione, nec per se hypostasis, sed est natura subsistens in hypostasi divina h. e. in Verbo, quod per ipsam est homo.